

Slovenski VESTNIK

LETNIK XXXIII.

CELOVEC, PETEK, 15. DECEMBER 1978

ŠTEV. 50 (1896)

OBRAČUN OB DNEVU ČLOVEKOVH PRAVIC:

Človeštvo je še daleč

od dejanskega spoštovanja človeka in njegovega dostojanstva

Minulo nedeljo — 10. decembra — smo po vsem svetu obhajali Dan človekovih pravic, v spomin na 10. december 1948, ko je Organizacija združenih narodov sprejela splošno deklaracijo o človekovih pravicah. Tako je bil ta dan letos še posebej v znamenju tridesetletnice sprejetja dokumenta, ki naj bi po strahotah fašizma in druge svetovne vojne človeštvo spet vrnilo v enakopravnost narodov in ras, spoštovanje takega ali drugačnega svetovnega nazora ali vere, v dostojanstvo in vrednost človeške osebnosti. Prav zato pa je bil letošnji Dan človekovih pravic tudi priložnost, da se napravi obračun o tem, kako se spoštujejo načela, proglašena pred tridesetimi leti.

Po vseh državah so bile za to priložnost najrazličnejše prireditve, na katerih so visoki in najvišji predstavniki držav, vlad, ustanov in organizacij govorili o človekovih pravicah. In ugotoviti je treba, da „obračuni“, ki so jih napravili o dosežanjih uveljavljanju pred tridesetimi leti sprejete deklaracije, prav nič niso razveseljivi, še manj zadovoljivi. Kajti vse preveč je danes po svetu in v vsaki državi posebej pojavov, ki so v nasprotju z dejanskim spoštovanjem človekovega dostojanstva; vse preveč je očitnega kršenja tistih človekovih pravic, ki jih je OZN pred tremi desetletji prvič v zgodovini človeštva zapisala med moralne in mednarodne pravne pridobitve svetovne družine narodov.

Nekdanje nacistično taborišče Mauthausen je bilo prizorišče ene izmed prireditev ob Dnevu človekovih pravic. Brez dvoma zelo smiselno izbran kraj, kjer spomin na preteklost prerašča v opomin za sedanjost in bodočnost: da moramo biti budni, da se takšno teptanje človeka in njegovega dostojanstva ne bi moglo ponoviti, nikdar in nikjer. Vendar pa pri tem pogled ne sme biti uprt samo drugam in zvezni predsednik dr. Kirchschräger je ob Dnevu človekovih pravic dovolj jasno povedal, da se ne smemo zadovoljiti s tem, da opozarjamo na druge države: ob potrebnem pogledu na dogodke v vseh drugih državah sveta moramo pač videti tudi lastno družbo, moramo videti to, kar se dogaja pri nas.

S tem je opozoril, da tudi pri nas v Avstriji še ni vse tako, kot bi moralo biti; da tudi tukaj človekove pravice še niso dosledno priznane in upoštevane. In predstavnik Av-

tujih nadvlad, okupacije in agresije. Toda prav tako upravičeno vzbujajo zaskrbljenost tudi pojavi, kot so asimilacijske težnje in omejevanje narodnostnih pravic.

Na največjo nevarnost za najbolj množično kršitev človekovih pravic je od Dnevu človekovih pravic opozoril predsednik SZDL Slovenije Mitja Ribičič — to je oboroževalna tekma, ki grozi z uničevanjem življenj, medtem ko je propagiranje nevtronske bombe, ki prizanaša materialnim dobrinam in uničuje „samo“ živa človeška bitja, največji cinizem in razničenje temeljne listine OZN. Ribičič pa je zlasti poudaril tudi izvorni jugoslovanski prispevek vsebini in pomenu človekovih pravic: „Bili smo tisti, ki smo ustvarjalno prispevali našo vizijo in perspektivo. Odprli smo najbolj občutljivejše področje človekovih pravic — preobrazbo človeka iz objekta, iz pasivnega volilnega glasu in sredstva politične manipulacije v subjekt, v gospodarja, delegata, samoupravljalca, v odločujočega dejavnika svojega družbenega napredka.“ Pri tem je opozoril, da temeljni dokumenti jugoslovanske politične ureditve ustvarjajo pogoje, da postane človek soustvarjalec perspektive jutrišnjega dne.

Slovenci v Italiji si prizadevajo za globalno zaščito

Včeraj je sprejel predsednik italijanske vlade Giulio Andreotti enotno slovensko delegacijo. Razgovor je tekel o zakonu za globalno zaščito slovenske manjšine v Italiji. Zajel naj bi celoten kompleks problemov manjšinske zaščite od jezikovnih, šolskih, gospodarskih, socialnih in drugih. Enako veljavo naj bi imel za celo slovensko zemljsko skupnost in zajemal tržaško, goriško in videmsko pokrajino.

V zadnjem času je bila ista delegacija v isti zadevi že pri predsedniku italijanske republike Pertiniju in pri predsedniku senata Fanfaniju. Predvideni pa so tudi razgovori z generalnimi tajniki vseh strank ustavnega loka, med njimi z Berlinguerjem, Craxijem in Zaccagninijem.

Delegacija se trudi za pospešeno obravnavo globalnega zakona. Prvi skromen korak v to smer je začetek obravnave zakonskega osnutka v senatu, ki sta ga vložila komunistična in socialistična stranka.

Vendar prevladuje med Slovenci v Italiji določena bojazan, da stvari ne bodo potekale, kakor bi bilo potrebno, saj skušajo nasprotniki globalne zaščite ustvarjati splošno nerazpoloženje proti takšni rešitvi. Videmska federacija krščanske demokracije se je izrekla proti globalni rešitvi, in seveda se je znana „Lista za Trst“ v tej zadevi povezala z različnimi neofašističnimi skupinami, npr. z „lego nazionale“.

Velikega pomena je zato pobuda slovenske mladine v

KOMISIJA SKUPŠČINE SLOVENIJE:

Manjšinsko vprašanje

ostaja prisotno v vseh odnosih z Avstrijo

Komisija skupščine SR Slovenije za mednarodne odnose je prejšnji teden na seji, ki jo je vodil predsednik Bojan Lubej, posebno temeljito razpravljala o odnosih z Avstrijo in posebej o slovenskem deležu pri oblikovanju in pospeševanju teh odnosov.

Na seji so ugotovili, da kljub odprtim vprašanjem stiki z Avstrijo nikoli niso zastali, da se sodelovanje razvija bolj ali manj uspešno in da so bili v zadnjem obdobju doseženi tudi nekateri konkretni rezultati: med drugim dokončna ureditev restitucije dobrin (ob še zmeraj nerazrešenem arhivskem kompleksu, vsaj kar zadeva štajerski deželni arhiv), sporazum o karavanskem predoru, soglasje za TV-pretvornik na Peči, tranzit za plin iz Sovjetske zveze, medsebojno priznanje univerzitetnih diplom, varstvo spomenikov iz NOB, začenja pa se (ob določenih odporih) tudi dialog o obmejnem gospodarskem sodelovanju.

Pri vsem tem ima Slovenija precejšen delež, je dejal republiški sekretar za mednarodno sodelovanje Marjan Osolnik, ki pa je posebej opozoril tudi na manjšinsko vprašanje ter poudaril, da le-to še vedno ni zadovoljivo rešeno in „ostane slej ko prej prisotno v sleherni obravnavi naših odnosov z Avstrijo“, predvsem na vseh ravneh bilateralnih stikov. „Jugoslavija nima nobenega razloga, da bi kakorkoli revidirala svoja dosedanja stališča, razložena v vrsti dokumentov,“ je naglasil Osolnik. Kajti: „Izpolnitev državne pogodbe, ki je mednarodnopravna obveznost Avstrije v celoti in v vsakem členu posebej, je zdaj tako kot doslej in v prihodnje temeljno izhodišče za celovito zaščito manjšine.“

Velenemški cilji gospodarske politike na Koroškem

„Macht mir das Land deutsch!“ — Tako je svoječasno zaukazal „Führer“ Adolf Hitler in vse kaže, da njegovo povelje še vedno velja. Saj določeni krogi na Koroškem zelo marljivo izpolnjujejo to povelje, kakor da bi še vedno živeli v časih, ko so Koroško imenovali najjužnejši gaul velikonemškega rajha. Danes teh velenemških ciljev seveda ne uresničujemo s fizičnim nasiljem: z izseljevanjem slovenskih družin, s pobijanjem in obešanjem zavednih Slovencev ter požiganjem njihovih domov. Toda cilji so ostali isti — le oblike uresničevanja so se spremenile.

Ena teh oblik je koroška gospodarska politika, ki vedno bolj kaže svo-

je velenemške cilje. Kar je bilo v povojnih letih narejenega pod geslom takoiimenovanega pospeševanja industrializacije južne Koroške, gre v pretežni meri na račun nemškega kapitala v obliki naselitve zahodnonemških podjetij. V isto smer pa kažejo tudi tozadevni načrti za bodočnost, saj je med 20 primeri le en sam primer z večinsko udeležbo jugoslovanskega kapitala, medtem ko v vseh ostalih primerih gre za zahodnoevropska podjetja, predvsem iz Zvezne republike Nemčije.

To niso ugotovitve kakšne slovenske organizacije ali jugoslovanske ustanove — to so podatki, s katerimi je celo koroška FPÖ (o kateri gotovo nihče ne bo trdil, da je Slovincem naklonjena oziroma nemškimi nacionalisti sovražna) razkrinkala hujskaško gonjo, ki jo v zadnjem času vodi KHD proti „razprodaji“ Koroške in proti „vdiranju“ jugoslovanskega kapitala v deželo.

Da pri takšni usmeritvi koroške gospodarske politike ne gre za koristi domačega prebivalstva, marveč za velenemške cilje, najbolj zgovorno kaže primer tovarne na Reberci. Namesto da bi zgrabili ponudbo dose-danjih partnerjev, jugoslovanskih podjetij, ki bi za dolga leta garantirali odkup proizvodnje, raje tvegajo propad tovarne in s tem ogrožajo usodo več sto družin. In ne samo to: še preden so opravili „pogrebščino“ na Reberci, se že pogajajo z nemškim kapitalom, da bi namesto — vsiljuje se vtis, da načrtno likvidirane — tovarne celuloze v teh krajih naselili kako zahodnonemško podjetje.

Ni težko uganiti, kam je usmerjena taka politika. „Alles in deutscher Hand“, smo slišali prejšnji teden v TV-oddaji. Pri tem pa krivda ni samo pri nacionalističnih hujskačih — odgovornost nosi predvsem uradna Koroška.

Vsi pristržno vabljeni na tradicionalni

28. Slovenski ples

ki bo v soboto 13. januarja 1979 s pričetkom ob 20. uri v Delavski zbornici v Celovcu

Tokrat bosta za ples igrala znana in priljubljena

- Veliki plesni orkester RTV Ljubljana pod vodstvom Jožeta Privška s pevci solisti
- Narodno zabavni ansambel „Toneta Kmetca“

V kulturnem delu bo nastopil vokalni ansambel ● „SLOVENSKI OKTET“

Vstopnice po 50 šilingov v predprodaji pri krajevnih prosvetnih društvih, v knjigarni „Naša knjiga“, v pisarni Slovenske prosvetne zveze in pri večerni blagajni.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

Strah pred resnico je zgovoren dokaz slabe vesti

S televizijsko oddajo „Teleobjektiv“ je prof. Claus Gatterer prejšnji teden spet enkrat podregal v sršenovo gnezdo: prikazal je razmere na južnem Koroškem, in to ne toliko z narodno-politične plati, marveč predvsem z gospodarske strani. Razkril je žalostna dejstva, ki govorijo o tem, da je brezposelnost na južnem Koroškem še dosti večja kot v deželni povprečju, čeprav je že to povprečje nad avstrijskim, da pa je glede subvencij ta „vrstni red“ ravno obraten, to se pravi, da je južna Koroška v tem oziru najbolj zapostavljena. Pri razkrivanju pa je prišla na dan tudi resnica o vzrokih in ozadju te kričeče zapostavljenosti južne Koroške, saj je bilo dovolj jasno prikazano, kako daleč sega na Koroškem nacionalistični strup tudi na področje „uradne“ politike.

Stvari, ki jih je oddaja razkrila, so naravnost sramotne ter kažejo, da na Koroškem še vedno vlada brezupno zagamana, v zlagano „domovinsko zvestobo“ zatelebana miselnost. Ta z brezmernim šovinizmom zastupljeni lokalni patriotizem, ki ga že skozi dolga desetletja pridigajo rjavo uniformirani krivi preroki, že v kali zadušijo vsako napredno, moderno in v bodočnost usmerjeno pobudo. Zastopnike take miselnosti ne skrbi, kako bodo južnokoroške družine (na primer v Reberci in okolici) obhajale bližnje božične praznike; ne dela jim preglastic, koliko delavcev bo moralo trepetati za delovno mesto, če bo šel razvoj v tej smeri naprej; deseta briga jim je, če se domača podjetja ne morejo razvijati, ker na Koroškem niso deležna enake javne podpore, kot bi jih bila v drugih zveznih deželah; ne zmenijo se za vse tiste stotine in tisoče ljudi iz južnokoroških krajev, ki morajo za delom v tujino, ker doma ne najdejo zaposlitve; in še posebno neprizadeži so tedaj, če so žrtve take politike — Slovenci (za katere pa, kot je dejal Gatterer v oddaji, vse to ni le gospodarski problem, marveč nevarnost tudi v narodnostnem pogledu).

Take posledice „pristno koroške“ politike v oddaji niso bile le verbalno nanizane, marveč demonstrirane na konkretnih primerih, tako da jih ne gre kar tako proglašiti za „propagandno demagogijo“ in „enosranksko manipulacijo“. Če jih nekateri oblikovalci javnega mnenja skušajo zdaj naselit na tako področje, potem le dokazujejo, da jim primanjkuje stvarnih argumentov. Njihovo naštevane vseh „prijateljstev“ povojnega razvoja na južnem Koroškem je namreč le malo preveč otročje: saj v oddaji nikjer ni bilo rečeno, da na Koroškem ničesar ni bilo narejenega; opozorjeno je bilo samo na fisto, kar še ni storjeno, na tisto, kar pač predstavlja očitno in nesporno zapostavljenost tega dela dežele.

Dejstva zapostavljenosti pa seveda ni mogoče zanikati, kakor tudi ni mogoče prikriti posledic, ki jih rodi ta zapostavljenost. Reberca je le eden izmed primerov, trenutno morda najbolj pereč, ker ga zdaj že mesece „rešujejo“, pa je ob tem pristnem koroškem reševanju le vedno bolj oddaljen od rešitve. Neposredno prizadeti delavci, ki še za oktober niso dobili svaje plače (da splotn ne govčrimo o božični dokladi, s katero bi lahko razveselili svoje družine za praznikel), so spregovorili v oddaji: ne „razumejo“ Heimatsdienst, ki ničesar ne prispeva k odpravi težkoč, marveč samo hujska in vnaša nacionalistično nestrpnost. Pa to goľovo niso sami Slovenci, ki tako sodijo o dejavnosti nacionalistov. Kljub temu so si — vključno predsednika obratnega sveta in župana Lubasa — edini, ko pravijo, da jim je vseeno, kdo se bo vključil v reševanje — tudi proti učelčbi jugoslovanskih podjetij nimajo ničesar, samo da bo

zagotovljen obstoj njihovega podjetja.

Med reberškimi delavci vsekakor nimajo razumevanja za takšno „domovinsko službo“, kot jo uganja KHD, ki si je s svojim „reševanjem“ prvič nakopal celo nemilost „uradne“ Koroške. Sicer pa seveda tudi uradna Koroška ni brez krivde, marveč nasprotno nosi glavno krivdo za vse tiste nedostatke, ki jih je razkrila omenjena oddaja. In tega se na merodajnih mestih tudi zavedajo, saj je značilno, da so vsi tisti predstavniki dežele, pri katerih so se avtorji oddaje hoteli oglasiti, „nenadoma zboleli“.

Tako je povsem neutemeljen tudi očitek koroškega tiska, da pri oddaji niso bila upoštevana stališča uradnih predstavnikov. In niti tega ne morejo očitati avtorjem, da ne bi bili pustili do besede tako imenovanih „domovinskih krogov“: čeprav bi bilo za te kroge gotovo boljše, če jih javnost ne bi slišala. Kajli hvalisanje, da je še „das meiste in deutscher Hand“, ter nasprotovanje subvencioniranju, če to ne služi „echten Kärntnern“, kar pa so menda samo Nemci (Gatterer: tudi Slovenci so pravi Avstrijci!) — take izjave morajo namreč tudi zadnjemu koroškemu patriotu odpreti oči, da bo videl velikansko razliko med takšno nacionalistično ožino ter stvarno oceno, ki jo je dal predstavnik slovenske organizacije, ko je dejal, da gospodarske težave enako prizadenejo slovensko in nemško govoreče ljudi, zato morajo

15. decembra pred petintridesetimi leti:

Bili so na poti na Koroško ko jih je na Pokljuki doletela smrt

Bilo je pred petintridesetimi leti — 15. decembra 1943 — ko je na Zgornjem Gorcelju na Pokljuki padel skoraj ves tretji bataljon Prešernove brigade. Bataljon je bil namenjen na Koroško, da bi tam formalno zagotovo koroški odred. Ko je šel s Cerkljanskega, je od Primorčev dobil zastavo kot simbol svobode in želja mladini Koroške. Toda v noči na 15. december se je pot bataljona končala na Pokljuki, kjer danes spomenik, ki ga je napravil Tone Svetina, spominja na spopad, v katerem je padel skoraj ves bataljon.

Na pot je bataljon odšel v začetku decembra, ko je bilo na Cerkljanskem še blago vreme. Šli so čez Blegoš in Jelovico na Pokljuko, kjer so prišli v visok sneg. Preživeli pripovedujejo, da ga je moškimi bilo do vratu. Morali bi zahodno od Jesenic čez Golico in potem v dolino Drave in Zilje. S Koprivnika so na Gorceljek krenili v noči na 15. december. Z njimi je bilo tudi nekaj kmetov, ki so jim peljali hrano. Zadnji v vrsti je bil sedemnajstletni Obadov fant, ki je nosil vrečo rdeče soli; nihče v koloni ni slutil, da ta rdeča sol na njihovi gazi kaže pot do njihove krvi. Ko se je Obadov vračal domov, se je namreč zgasil na žandarmeriji, kjer je borce izdal Nemcem.

Utrujeni in premočeni borci so bili veseli, ko so našli zavetje v Lovčevem hotelu na Gorcelju. Ker je bilo v njem premalo prostora, je šel štab v stavbo na grebenu nad hotelom. Ko so bili na sestaneke v štab odšli tudi četni komandirji, so borci ostali brez pravega vodstva. Prav tako tudi brez patrolj in zased. Le dva borca sta bila v bližnjem hlevu. Ko so ju Nemci našli, sta spala. Neovirano so se bližali hotelu. Njihov cilj je bil, da bi bataljon zajeli in nato v dolini javno streljali. To je bil namreč kadroviski bataljon, zbran iz vse Prešernove brigade, da bi prevzel funkcije v bodočem odredu na Koroškem.

Nemci pa so napravili napako, da niso juršali na

tudi rešitve biti v korist vsemu prebivalstvu.

Ravno reakcija na oddajo pa kaže, da so „pristni Korošci“ očitno nepoučljivi. Kakor pes zacvili, v čem kdo stopi na rep, tako je zavražalo tudi v koroških krogih zaradi oddaje, ki jim je porinila ogledalo pred obraz, da so se videli (in so jih videli tudi drugi širom Avstrije) takšne, kakršni v resnici so. Ta njihov strah pred resnico pa je zgovoren dokaz njihove slabe vesti. Zato ogorčenje, zato protesti, zato strupeni napadi na avtorje oddaje in zlasti na prof. Gattererja, na istega Gattererja, ki so ga isti krogi slavili kot junaka, ko je svoječasnno z enako neprizanesljivostjo odkrival vzroke in kritiziral posledice protimanjšinskih ukrepov na Južnem Tirolskem. Sedaj je ta nekdanji junak na Koroškem nezaželen, kakor je bila pred leti nezaželjena njegova kolegica dr. Brandstaller zaradi oddaje „Tujci v domovini“; v teku je spet kot takrat organizirana kampanja in pri ORF baje spet dežuje protestnih pisem, v katerih „kulturni“ Korošci zelo nekulturno izražajo svojo nekulturnost. Vse to samo zato, ker je njegova oddaja vsaj malo odstrla zaveso, za katero se pod krinko namišljenega patriotizma skriva ogabna spaka nepomirljivega šovinizma, katerega žrtev je južna Koroška z vsemi svojimi težavami in problemi.

Vendar jih problemi in težave ne skrbiyo, ne razmišljajo o tem, kako bi prizadetim pomagali, marveč si delajo skrb samo glede tega, kako bi dovolj „koroško-enofno“ protestirali proti oddaji, ki je nekoliko omajala njihovo nedotakljivost. V njihovem užaljenem protestiranju jih niti usoda Reberce ne gane, čeprav je bil 15. december svoječasno določen za rok, do katerega mora pasti odločitev, in čeprav je bilo še te dni slišati, da je bodočnost tovarne bolj negotova kot kdaj prej.

(Ali pa pričakujejo „čudežno“ rešitev od koroškega Heimatsdienst, katerega podpredsednik je hkrati pravni svetovalec lastnice reberške tovarne?)

Gradiščanski Hrvati se nočejo zadovoljiti z drobtinicami

Kakor znano, se gradiščanski Hrvati v zadnjih letih v okviru svojih prizadevanj za dosledno izpolnitev člena 7 državne pogodbe posebej borijo tudi za lasne oddaje v radiu in televiziji. Medtem ko imamo koroški Slovenci v celovškem radiu vsaj nekaj „prostora“ (čeprav oddaje tako po obliki kot še posebej po vsebini dostikrat „zasluzijo“ kritiko), za Hrvate na Gradiščanskem sploh ni posebnih oddaj.

Pred nedavnim pa so gradiščanski Hrvati z dokaj mešanimi občutki sprejeli zagotovilo odgovornih v gradiščanskem studiu ORF v Zeleznem, da bodo takoj po novem letu začeli z oddajami v hrvaščini. Te oddaje naj bi bile tedensko enkrat, in sicer vsak ponedeljek po pol ure. Tozadevno zagotovilo je dal tudi gradiščanski deželni glavar Kery.

Po eni strani je vest o stalnih, pa čeprav še tako skromnih oddajah za gradiščanske Hrvate brez dvoma razveseljiva, saj gre pri tem za eno od njihovih upravičenih zahtev, hkrati pa za eno od osnovnih obveznosti, ki jih ima Avstrija do manjšin. Toda po drugi strani se gradiščanski Hrvati upravičeno bojijo, da gre pri tem le za poskus, s katerim bi merodajni činitelji Hrvatom izpodbili argumente za bolj odločne in dosledne zahteve po ustreznih oddajah v materinščini.

Glasilu gradiščanskih Hrvatov — „Hrvatske novine“ — namreč opozarja na značilno in hkrati sumljivo dejstvo, da se pristojni dejavniki na Gradiščanskem pred odločitvijo o uvedbi hrvaških oddaj sploh niso povezali z neposredno prizadetim, niti se niso posvetovali s hrvaškimi organizacijami, ki že vsa leta vodijo boj za take oddaje; gradiščanske Hrvate hočejo torej „osrečiti“ mimo njih in to je brez dvoma sumljivo. Zato predstavnik Hrvatov poudarjajo, da je povsem nesprejemljivo, da bi jih odpravili s polurnimi radijskimi oddajami na teden, o katerih poleg tega ne vedo, kako so zasnovane in kakšne naj bi bile.

S takšnimi „drobtinicami“ se gradiščanski Hrvati vsekakor nočejo zadovoljiti, marveč slej ko prej zahtevajo podobno kot koroški Slovenci odgovarjajoče upoštevanje v radiu in televiziji, kar pomeni primerno kvaliteto in kvantiteto oddaj in predvsem tudi ustrezno sodločanje pri teh oddajah.

Nov rekordni obisk

v jubilejнем letu Postojnske jame

Postojnska jama, ena največjih turističnih privlačnosti ne le v Sloveniji, ampak tudi v širšem merilu, je letos obhajala — kakor smo obširno poročali tudi v našem listu — 160-letnico odkritja njenega pravilničnega podzemnega sveta. Proslave te pomembne obletnice so bile zaključene s svečanostjo, ki je bila prejšnji teden v kongresni dvorani Postojnske jame in katere so se udeležili tudi številni vodilni predstavniki družbenopolitičnega življenja Slovenije. Posebno pozornosti pa so bili ob tej priložnosti deležni bivši partizanski borci, ki so aprila 1944 izvedli tvegano akcijo, ko so se mimo straž pritohtopili v jamo in tam uničili nemško skladišče goriva.

Prav v jubilejнем letu so v Postojnski jami zabeležili tudi nov rekord obisk: v prvih enajstih mesecih tega leta je jama obiskalo 882.815 oseb (med njimi je bilo 652.762 tujcev), tako da so preseгли dosednji letni rekord, ki je bil zabeležen leta

1973 z 868.579 obiskovalci. Poleg tega pa so letos dosegli tudi okroglo številko 15 milijonov obiskovalcev od leta 1819, ko je bila jama odprta za ljudi.

Na te uspehe je opozoril tudi glavni direktor Miran Fajdiga, ki je opisal dosežke, katere je zabeležilo podjetje na vseh področjih svoje dejavnosti. Pri tem je opozoril, da je Postojnska danes opremljena s sodobnimi gostinskimi obrati, na razpolago ima tisoč ležišč, odločili pa so se še za nove investicije, pri čemer so se tudi uslužbenci posebej izkazali ter so se prostovoljno odpovedali višjim dohodkom — v korist podjetja.

O uspešnem razvoju Postojne in splotn tamkajšnjih krajev po osvoboditvi pa je spregovoril tudi podpredsednik Zveze sindikatov Slovenije Miran Potrč, ki je v slavnostnem govoru poudaril pomen odločitve pred 35 leti o priključitvi Primorske matični domovini. Dejal je, da je bila tudi Postojna vse dotlej ločena od Slovenije, toda po osvoboditvi je doživela velik razmah, o čemer prča tudi dejstvo, da obišče Postojnsko jamo sedaj v enem samem letu več turistov kot prej v vsem več kot stoletnem obdobju od odkritja pa do konca druge svetovne vojne.

V svojem govoru je Potrč zavzel stališče tudi k aktualnim zunanje-političnim vprašanjem. Pri tem je zlasti pozitivno ocenil politiko nevtrčnosti in iskrene težnje socialistične in samoupravne Jugoslavije za prijateljske odnose z vsemi državami, še posebej pa s sosedi. Jugoslovanske meje so danes med najbolj odprtimi na svetu — je dejal Potrč — „in to velja še zlasti za meje s tistimi državami, v katerih živijo naše manjšine. Žal pa, kar zaveda manjšine, položaj v Italiji in Avstriji še ni tak, da bi omogočil tem manjšinam smotrni napredek.“ Potrč je opozoril, da se zlasti v Italiji demokratične sile zavedajo, da predstavljajo manjšine obogatitev za vse in da je iredentizem nevaren tudi za večinski narod. V zvezi z osimskim sporazumom pa je naglasil, da gre za enega najkonkretnjših prispevkov k uresničevanju helsinške listine, iz katerega jasno izhaja, da pomeni sodelovanje ob meji tudi ustvarjanje boljših pogojev za življenje ljudi na obeh straneh meje. Vendar pa — kot je dejal Potrč — Jugoslavija ne more nikoli pristati, da bi kdorkoli ogrozil njen socialistični samoupravni razvoj, ki ga bodo jugoslovanski narodi in narodnosti vneto branili.

Delovni kolektiv Postojnske jame je ob tej priložnosti prejel visoko odlikovanje, ki mu ga je podelil predsednik Tito za uspehe pri razvijanju turističnega gospodarstva.

Varstvo narodnih manjšin

eden pogojev miru in sodelovanja med državami

Zanimiv seminar za zamejske študente pravnikov

Konec novembra je priredila Zveza društev pravnikov v gospodarstvu Slovenije na Bledu štiridnevni seminar za zamejske študente prava, ki se ga je udeležilo 14 slovenskih študentov iz Trsta, Gorice in Koroške. Prvi večer je udeležence v imenu Zveze pozdravil Franc Gerbec, nato pa je kot prvi predavatelj spregovoril dr. Joža Vilfan, ki je govoril o „Mednarodnem pravnem položaju slovenskih manjšin in ureditvi manjšinskih vprašanj kot elementu spreminjanja strukture današnje države“, pri čemer se je osredotočil na drugi del teme. V svojem referatu je dr. Vilfan izpovedal dosti tudi za splošno publiko zanimivih misli, zato tu kratko povzemamo glavne poteze njegovega referata.

V sklopu s helsinško listino je omenil, da je varstvo manjšin eden pogojev miru in sodelovanja med državami ter element celotnega sklopa človekovih pravic. Obstoj naroda samega naj bo vrednota, in sicer iz istega razloga, „iz katerega spoštujemo in varujemo človeka posameznika“. Spoštovanje človeške osebnosti pa zahteva spoštovanje njegove narodnosti, kajti brez tega človek kot družbeno bitje z zavestjo in voljo ne more obstajati in se razvijati. Vilfan je tu govoril o narodu kot etnični skupnosti. V določenih zgodovinskih pogojih pa je postal narod tudi državotvoren element. Zato označuje Kardelj „narod kot zgodovinsko pogojeno sintezo določenih socialnoekonomskih dejavnikov in etnične strukture“. Kot izhodiščno tezo svojega predavanja je dr. Vil-

fan označil prav to, da je omenjena sinteza tisto, „kar dela iz problema varstva manjšin res problem. Zavestno ali podzavestno nam je ideal ‚narod enako država‘. Resničnost pa je drugačna“.

Za ilustracijo svoje teze je dr. Vilfan omenil razliko med srednje- in vzhodnoevropskim ter zapadnoevropskim pojmovanjem naroda: v zahodnoevropskih jezikih je nacija isto kot država. Vzrok za to je v določenem zgodovinskem razvoju teh držav, „družbeni red je postuliral enačbo ‚država = narod‘; gnil je na dominacijo večinskega ali drugače najpomembnejšega naroda, zanikoval obstoj in pravico do obstoja drugim narodom znotraj meja ene države.“ V nastajanju prvih kapitalističnih držav na zapadu Evrope je namreč prišlo do

enotnega trga in do hierarhične strukture, do dominacije mesta nad vasjo, centra nad periferijo. Z nastajanjem trga pa so rasle tudi potrebe komunikacije, jezik in izobrazba dobivata vedno večji pomen. Po logiki sistema dominira jezik in tudi kultura centra, druge, periferne etnične skupine pa postanejo žrtve tega razvoja. Primeri za to so Irca, Škoti in Valičani v Angliji, Okcitanji in Bretonci v Franciji, Flamci v Belgiji ter Katalonci, Baski in drugi v Španiji. V srednji in vzhodni Evropi je bil zgodovinski razvoj drugačen, proces nastajanja kapitalističnih držav, enotnega trga je zakasnel, tako da so se te tendence srečavale že z zbujajočimi se drugimi etničnimi skupinami, center se znajde v čisto drugačnem položaju napram periferiji. Sicer tudi tu deluje logika zanikanja in asimilacije perifernih etničnih skupin, toda ta logika odpove v resničnosti zaradi odpora prav teh na podrejanje obsojenih etničnih skupin. Pride do nasprotnega postulata. „Ne: država enako en narod, temveč: narod enako država, vsak narod naj ima svojo državo.“

Obstoj narodnih manjšin je za take sisteme, ki enačijo „država = narod“, vnaprej problematičen. „Narodna manjšina, skupina, ki je etnično drugačna kot večina, je nekaj, kar moti, kar naj se ignorira, kar naj izgine.“ Posebno problematično je to tedaj, če ima taka manjšina svojo matično državo onstran meje, kajti vsako varstvo manjšin pomeni po tej logiki nevarnost spreminjanja mej. „Manjšinska problematika ima svoje korenine prav v tem nasprotju“, ki je nasprotje v resničnosti, „nasprotje med organizacijo države, kakršna se je razvila v kapitalističnem sistemu, ter obstojem osvetočajočih se etničnih skupin.“

Ze po prvi svetovni vojni so bila razmišljanja, kako zagotoviti obstoj narodnih manjšin, ne da bi to imelo za posledico spreminitev državnih meja. Medtem ko je nekaj časa izgledalo, da je ideologija, ki je enačila narod z državnim narodom, v zapadni Evropi zmagala, je danes situacija drugačna; pogledali je treba samo težnje po emancipaciji narodnosti v Belgiji, Španiji, Italiji, Veliki Britaniji in Franciji, vedno gre za novo razmerje med državami in narodom, za spreminjanje centralizirane države v federacijo, iz države z dominantnim narodom v državno skupnost bolj ali manj enakopravnih narodov. V primeru Italije in Španije gre tudi za začetek decentralizacije na pokrajine — Italija že z ustavo 1947, Španija pa s pravkar sprejeto novo ustavo.

V srednji in vzhodni Evropi opažamo bolj malo sprememb. Sovjetska zveza je še naprej federacija, izvaja pa teorijo sovjetskega naroda, ki je v praksi v veliki meri rusifikacija neruskih narodov in narodnosti. Sprememba CSSR v federacijo je korak naprej. V tej situaciji toliko bolj izstopa Jugoslavija. „Ona je s svojo federalno ureditvijo z načelom soglasja članic in samoupravljanjem revolucionirala razmerje narod-država.“ S svojo ureditvijo „izključuje dominacijo enega naroda nad drugim“.

Dr. Vilfan je zaključil svoj referat z ugotovitvijo, da je pravilno urejanje narodnega vprašanja, posebej varstva narodnih manjšin eden elementov preobrazbe današnje družbe. Toda spremembe še niso utrjene, in tudi ne dosledne.

Uvodnemu večeru sta sledila dva dneva intenzivnih referatov in diskusij. Prvi dan je bil posvečen družbeno-ekonomski in ustavni ureditvi Jugoslavije, referala sta dr. Kristan (pravna fakulteta v Ljubljani) o „temeljnih ustavnih ureditvah SFRJ in SRS“ in dr. Sime Ivanjko (višja pravna šola Maribor) o „samoupravljanju in združenem delu“. Materija je bila za večino precej nova in v diskusiji je bilo možno razjasniti še mnogo stvari. Drugi dan je predaval dr. Stojan Cigoj, profesor pravne fakultete v Ljubljani, o „obligacijah in značilnostih novega jugoslovskega zakona o obligacijah“; predavanje je bilo na strokovno zelo visoki ravni, tako da se je diskusija malo težje razvila. Popoldne pa sta predavala Janez Urbas in Andrej Solšek, oba pomočnika predsednika republiškega komiteja za ekonomske odnose s tujino, o „temeljnih pravnih značilnostih nove zakonske ureditve ekonomskih odnosov s tujino“. Predavanju je sledila živahna diskusija.

Naslednji dan je udeležence sprejel dekan pravne fakultete v Ljubljani, kjer so se srečali s predstavniki študentov pravnikov, ki so jih spremljali tudi na Gospodarsko zbornico, kjer jih je sprejel predsednik odbora za sodelovanje s tujino Rozman. Z njim so prediskutirali vrsto vprašanj, ki se tičejo sodelovanja med matičnim narodom in manjšinami v Italiji in Av-

Pred 150 leti

se je rodil Anton Janežič

„Res s svojim delom ni zapustil pesmi, da bi jih zanosno recitirali, toda v svojem času je bil v središču tega, kar je tedaj utemeljevalo slovenski narod. Najbogatejše izročilo, ki nam ga je zapustil, pa je njegov demokratizem, ki je onstran razprtij znal prisluhniti vsem potrebam svojega časa in nanje prav odgovoriti. V tem svojem prizadevanju je dobesedno izgorel.“

V teh besedah je letos aprila na posvetu v Šentjakobu, kjer so ob odkritju spominske plošče priznani strokovnjaki spregovorili o življenju in delu Antona Janežiča, dekan ljubljanske filozofske fakultete Matjaž Kmecl strnil svoje ugotovitve o tem našem slavnom rojaku, o katerem je dejal, da je kot človek in literarni organizator velik Slovenec. In tudi ostali referenti so orisali prispevek, ki ga je dal Anton Janežič slovenskemu narodu in njegovi kulturi: kot učitelj in mentor mladine; kot avtor slovnice (ki je doživela deset izdaj), čitanke in slovarja; predvsem pa kot slovstveni organizator in urednik, ki je okoli svojih glasil (Slovenska bčela, Glasnik slovenskega slovstva, Cvetje iz domačih in tujih logov, Slovenski Glasnik in Besednik) zbral najpomembnejše slovenske pisatelje in pesnike ter je bil prav njegov Slovenski Glasnik celo desetletje (1858-1868) edino literarno glasilo na Slovenskem.

Anton Janežič se je rodil 19. decembra 1828 v Lešah pri Šentjakobu, umrl pa je 18. septembra 1869 v Celovcu, kjer je bil tudi pokopan na šentrupeškem pokopališču, vendar leta 1937 prekopan v rojstno farno na šentjakobsko pokopališče, kjer sta mu Društvo slovenskih pisateljev v Avstriji in rodna hiša letos aprila odkrila spominsko ploščo. Napis na tej plošči nam pove, da je Anton Janežič umrl v najboljših letih, star komaj petih 41 let. Pa je vendar opravil delo, ki je bilo izredno pomembno za napredek in razvoj slovenske kulture in prosvete, posebno za razvoj slovenske književnosti. Saj je bil Celovec v njegovi dobi in predvsem po njegovi zaslugi središče slovenske kulturnega in slovstvenega življenja.

Njemu, ki je izgorel v svojem poslanstvu v času, ko je bil slovenski narod na začetku preosnove in razvoja v moderno nacionalno skupnost, se bomo najbolje oddolžili s tem, da bomo po njegovem zgledu in današnjemu času primerno gojili ljubezen do slovenskega naroda in njegovega jezika ter kulture.

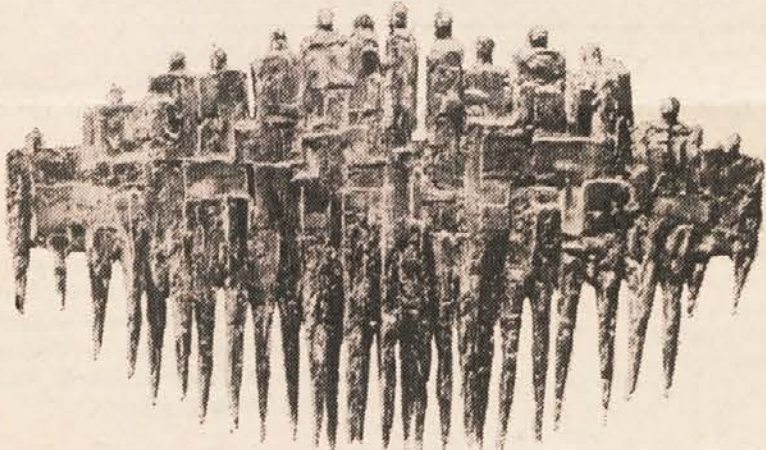

AULA SLOVENICA

CELOVEC, PAULITSCHGASSE 5—7

vabi na razstavo
akademskega kiparja in grafika

prof. Draga Tršarja

Razstava bo odprta do 22. decembra 1978, in sicer od ponedeljka do petka od 13. do 17. ure.

Koroški dnevnik

v ogledalu znanstvene analize

Prejšnji teden v četrtek je celovški profesor Saxer predstavil tisku svojo novo knjigo, ki obravnava zadržanje koroškega tiska do celovške univerze; predvsem obravnava zadržanje Kleine Zeitung in Volkszeitung. Kakor že pri predstavitvi knjige o „zadevi Warasch“, se tudi ob tej priložnosti niso pokazali zastopniki treh velikih koroških listov. Znano je, da so pri predstavitvi prve knjige glavni uredniki teh treh časopisov prepovedali svojim novinarjem, da se udeležijo tiskovne konference.

Takšno zadržanje nam ni tuje, saj tudi v primerih, ko bi lahko pozitivno poročali o manjšini, največkrat enostavno molčijo.

Knjiga „Stritzl & Scrinzi contra UBW“ (UBW = Universität für Bildungswissenschaften) pokaže, da seriozno poročanje v primerjavi z določenimi signali, ki naj ustvarjajo sovražno vzdušje, nima veliko vpliva na mnenje bralca. Knjiga obravnava poročanje koroških časopisov o plakatu, ki kaže bivšega prednika nemških industrialcev Schleglerja s tarčo na prsih in s pozivom, da se je treba spraviti proti go-

spodi. Glavni urednik Kleine Zeitung Stritzl je poročilo o tem plakatu 18. marca tega leta namestil tako, da je vsak videl določeno zvezo z zadevo Maro, ki je tedaj še bil ugrabljen. S tem je sprožil pravo kampanjo, ki ni v nobenem razmerju s pomenom plakata, ki je visel na razstavi na celovški univerzi. V tej kampanji so uredniki Kleine Zeitung in Volkszeitung, pa tudi pisci pism bralcev ter FPO-jevski poslanec Scrinzi imenovali skoraj 50 oseb, ustanov in organizacij, ki naj bi bile v posredni ali neposredni zvezi s tem plakatom. Za vse te je obstajala nevarnost, da jih javnost spravi v zvezo s terorizmom. In res so se tekom kampanje distancirali in oproščali ljudje, ki sploh niso imeli opravka s to zadevo.

Avtor ima namen s publikacijo napraviti akt osvoboditve, ki naj bi pomagal ustvariti razmere, v katerih bi bila možna razumna argumentacija, namesto posploševanja in podtikavanja, ki računata s predsodki in strahom pred komunizmom.

Knjigo je izdal SIC (Slovenski informacijski center), obsega 224 strani, cena 69.- šilingov.

Gostovanje mariborskega gledališča

Vsako leto za 8. december prireja Krščanska kulturna zveza v celovškem gledališču gostovanje poklicnega gledališča iz Slovenije. Tokrat so gostovali igralci Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora z Jurčičevim „Desetim bratom“ v dramatičaciji Andreja Inkreta.

O vsebini prvega slovenskega romana Josipa Jurčiča ni kaj govoriti, saj je zgodba o Desetem bratu bolj ali manj vsem znana. Ocenjevati predstavo kot tako in dramaturško predlogo Andreja Inkreta pa je seveda subjektivna stvar. Namen Inkretov je bil, kot sam pravi, edino v tem, da bo njegova dramatičacija igrana in gledana. Čeprav zgodba nima globljih literarnih vrlin — je pač ljudska igra — in ne išče kakšnega posebnega smisla ali pomena, se mi zdi, da je stavljeni cilj zgolj „igrati in gledan biti“ za gledališko ustvarjanje le premalo.

Vprašljiva se mi zdi tudi hibrida (mešanica, križanica) odrske postavitve, kljub danosti hibridnosti — na eni strani roman in na drugi gledališka dramatičacija. To ni kritika in stilu Izidorja Cankarja, ki je nasprotno dramatičiranim manipulacijam slovenskih proznih, romanskih in drugih tekstov. V tem nikakor ne vidim greha, ki bi ga Slovenci delali.

Pridušeno nezadovoljstvo petkove publike pa mi daje neke misli. Mislimi mi daje tudi to, kako sem

striji, med drugim problematiko osimskih sporazumov in jugoslovske udeležbe na Koroškem.

Po teh bolj resnih dnevih študija in diskusij je sledil zadnji dan izlet na Kras. Obiskali so Škocijanske jame, na koncu pa so se v Senožcah v vselem krogu ob kraškem teranu in s pesmijo poslovili od gostiteljev. Vsi so bili mnenja, da jim je seminar koristil, in izrazili upanje, da bi bilo takšnih srečanj še več. Zahvala za dobro organizacijo gre Zvezi društev pravnikov v gospodarstvu Slovenije, posebno še organizacijskemu tajniku Jožku Žiberni, ki je bil ves čas skrbel za to, da so se dobro počutili.

sam spremljal predstavo; prav težko mi je opisati občutke, ki sem jih doživljal. Morda je bila vzrok prav hibridnost odrske postavitve, ki je neka mešanica današnje odrske postavitve, odrske uprizoritve diletantskega kova iz pretekle čitalniške dobe, knjižne odrske govornice in neke čudne pojocje mariborske štajerščine (ki naj bi predstavljala sedanji slovenski modni trend gledališkega pogovornega jezika) ter še vkomponiranje starogrških gledaliških elementov (ki naj bi izpolnjevali podobno funkcijo grškega zbora, ki razlaga dogajanje itd.) in ne nazadnje scena. V pričujoči predstavi so to bile „sojenice“, katere Levstik in Jurčič še imenujeta „rojenice“, kar pa je pomensko najbrž isto. Primerjali bi jih do neke mere tudi z Erinijami, ki po grški mitologiji določajo človeško usodo, kar je v tekstu tudi neke upravičeno z „od zgoraj“ krojeno usodo oseb. Kakšno funkcijo so v tem komadu točno imele, niti ne morem povedati, kajti njihovega teksta oz. Jesihovih songov nikakor nisem razumel, ker me je violinist skoraj z lokom „žokal“ v uho, medtem pa nisem slišal prelepih mariborskih rojenic, kaj so mi hotele tako milo zapeti na ušesa. Skratka ta mešanica vseh gledaliških izraznih sredstev od grškega gledališča preko starejših in današnjih slovenskih gledaliških izraznih sredstev in scene rešitve, kjer je manjkalo samo še kozolec kot tipičen slovenski folkloristični element, mi je neke bila odveč — Nemci bi temu rekli nekako „zuviel des Guten“.

Igralsko pa so Mariborčani vsekakor pokazali svoje izredne kvalitete, ki jih je režiser Zvone Sedlbauer odlično znal skovati v igralsko-izpovedno celoto, ki je gledalcu dala uživati v gledanju igralske kreativnosti. Čeprav je marsikateri igralec deloval malo preveč patetično, to pa spet pripisujem tisti „hibridnosti“, ki že ni bila več požlahtnujoča temveč „multihybrid“ v smislu gledaliških uprizoritvenih stilov.

75 let Slovenskega prosvetnega društva v Šentjakobu

Slovensko prosvetno društvo „Rož“ v Šentjakobu je imelo v nedeljo uspelo jubilejno slovesnost, na kateri so šentjakobski prosvetaši obhajali 75-letnico svojega obstoja. Slovesnosti, ki se je odvijala v šentjakobski farni dvorani, so se poleg prosvetašev in prijateljev društva udeležili tudi predstavniki narodnih organizacij, med njimi predsednik Slovenske prosvetne zveze, Valentin Polanšek in predsednik Krščanske kulturne zveze, Lovro Kaselj.

Dobro pripravljeno jubilejno prireditev so na žalost spremljale razne nevšečnosti, ki so slabo vplivale na obisk, poleg tega pa je še prišlo do nesrečnega naključja, da je zbolel glavni igralec igralske skupine, tako da je nastop odpadel, kar pa še ni bilo dovolj, kajti prišlo je še do odpovedi nastopa otroškega pevskega zbora šentpeterskega otroškega vrta.

Če se ozremo nazaj na prve zametke kulturne dejavnosti takratnih prosvetašev, moramo ugotoviti, da je bilo žarišče te dejavnosti v vasi Kotu. Tam so namreč pevcu leta 1897 ustanovili moški pevski zbor z imenom „Rožica“, iz katerega se je leta 1903 izcimilo Izobraževalno društvo „Kot“, ki tako predstavlja rojstvo organizirane slovenske prosvetne dejavnosti na šentjakobškem področju. Takoj po drugi svetovni vojni se je društvo preimenovalo v Slovensko prosvetno društvo „Svoboda“, kar spominja na posledice nacistične strahovlade, ko je zasijala zla svoboda (večina šentjakobskih prosvetašev je sodelovala v NOB). Od leta 1947 naprej pa se prosvetna organizacija imenuje SPD „Rož“. Težišče dejavnosti šentjakobskih prosvetašev je bilo v prirejanju pevskih koncertov in odrskih nastopov. Najbolj igrana igra je bila vsekakor Miklova Zala, s katero niso nastopali samo na Koroškem, temveč tudi v Sloveniji, v Trstu in Gorici. Samo z Miklovo Zalo so imeli okrog 70 nastopov. Prvič pa so nastopili z njo na prostem oz. na zgodovinskih tleh v Svatnah

leta 1952. Danes predstavljata ogrodje slovenske prosvetne dejavnosti v Šentjakobu, mešani pevski zbor „Rož“ (star šele štiri leta) pod vodstvom izredno sposobnega dirigenta Lajka Milisavljeviča ter nabudna igralska skupina, ki jo vodi magister Peter Sticker.

Kot smo že omenili je bila jubilejna prireditev odlično pripravljena, tako da je tudi nepredvideni udarci niso vrgli iz tira. V zadnjem trenutku so prihiteli na pomoč hodiški tamburaši, ki so pod vodstvom Dorice Sabotnik zamašili vrzel, ki je nastala in ogrožala potek jubilejne prireditve.

Po uvodnih besedah oz. pozdravu predsednika SPD „Rož“ Francija Krištofa sta Toni Sticker in Zalika Steiner na originalen in izredno privlačen način orisala zgodovino 75-letnice obstoja društva. Vmes med odlomki društvene zgodovine so se menjali pevski in tamburaški nastopi ter recitacije inž. Tončija Schlapperja, ki je recitiral pesmi najstarejšega šentjakobskega prosvetaša Antona Gabriela pd. Strdena in Gustava Januša. Ti nastopi so bili bogata popestritev jubilejne slovesnosti, ki je kljub nekaterim nevšečnostim dosegla svoj namen.

Ob zaključku lahko ugotovimo, da je bilo 75 let organizirane prosvetne dejavnosti v Šentjakobu lepo in časno obdobje, v katerem se je kalilo naše ljudstvo v boju za ohranitev najdražjega zaklada — lepe materinske besede in zaupanja v lastne moči in sposobnosti.

Železna Kapla: Pogreb Lukija Pečnik

V Železni Kapli smo pretekli četrtek ob velikem številu pogrebecev spremlili k zadnjemu počitku Lukija Pečnika. Pogrebni obred je opravil župnik Stefan Messner. V cerkvi so mu v slovo zapeli cerkveni pevcu, ob odprtem grobu pa so se poslovili moški zbor SPD „Zarja“, v imenu krajevnih slovenskih ustanov pa je spregovoril Franc Sadolšek - Mikej. Rajni je bil odbornik domače Kmečko gospodarske zadruga, delničar „Južnokoroške turistične družbe“ in član Slovenskega prosvetnega društva „Zarja“.

Luki Pečnik se je rodil 1915 pri Podpesniku v Beli. Za to hišo je znano, da je ogromno žrtvovala v času NOB. Življenje mu je že od mladosti kazalo trdo, težavnejšo stran in vedno znova se je moral spoprijemati s problemi. Kljub temu se je znal navdušiti za kmetovanje, ki v železnokapeljskih grapah resnično ni enostavno. Tako kot se je trudil s kmetovanjem — najprej v Beli, več kot zadnjih 20 let pa na Lindenhof-u. Vztrajno in preudarno je sodeloval tudi v domači gospodarski zadrugi, katere odbornik je bil od leta 1957 naprej.

S svojim značajnim gledanjem in naprednim prepričanjem je tudi v najhujšem času stal na strani šibkejšega, na strani svojega naroda. Takrat je moral preizkusiti vse grozote preteklo vojne, saj je bil v partizanih, od Nemcev ujet in zaprt. Uspelo pa mu je pobegniti in se spet pridružiti osvobodilnemu boju. Tu je izgubil tudi dva brata, očeta pa so ubili v Dachau-u. Kljub težkemu življenju (v njegovi hiši je bil prvi hišni bunker za partizansko tehniko) pa si je Luki ohranil preprost, miren in zadovoljen značaj in kot takega smo ga tudi spoštovali in poznali. Se posebej pa smo ga in ga bomo cenili, ker je sam in s svojo družino ostal zvest svojemu pokolenju in materini besedi.

V zadnjem času je bil hudo bolan in smo ga le še redko videli. Končno mu pa niti zdravljenje ni moglo več pomagati in zapustil nas je prerano, star komaj 63 let.

Dragega Lukija bomo ohranili v lepem spominu, ženi, številnim otrokom in sorodnikom pa izrekamo naše iskreno sožalje ob izgubi dobrega očeta.

Slovensko prosvetno društvo „Drabosnjak“ na Kostanjah vabi na

jubilejno proslavo 75-letnice SLOVENSKEGA PROSVETNEGA DRUŠTVA ZA KOSTANJE IN OKOLICO

v nedeljo 17. decembra 1978 ob 14. uri v slavnostni dvorani občinske hiše v Vrbi.

Sodelujejo: MPZ „Rož“ iz Šentjakoba pod vodstvom Lajka Milisavljeviča, tamburaški zbor „Jepa-Baško jezero“ iz Loč pod vodstvom Erike Wrolich in igralska skupina SPD „Drabosnjak“ Kostanje

Prisrčno vabljeni!

Personen-Ausweis

SL Umsiedler Nr.: 00 1009

für

Name: H a r t l e 1

Vorname: Stefan

Geboren am: 23.12.97

in: R u d e n - S t , N i k o l a i

Beruf: Bauer

Letzter Wohnort: S t . N i k o l a i s

SL Umsiedlung aus der Untersteiermark

Klagenfurt

Reichenburg, den 14. 12. 1948

I. A.

Härtel

V A B I L O

Učenci 7. b razreda Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu so pripravili posebno razstavo

Izseljeništvo koroških Slovencev v letih 1942 do 1945

Poleg številnih slik bodo razstavili zanimive dokumente in prikazali tudi, koliko sorodnikov naših gimnazijcev je bilo izseljenih.

Akcijo je podprlo in nagradilo tudi Zvezno ministrstvo za pouk in umetnost.

Razstava bo odprta od 16. do 22. decembra 1978 v avli Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu od 8. do 17. ure.

Na to razstavo o enem izmed bolečih obdobj naše koroške zgodovine vabimo poleg bivših izseljencev vse naše rojake.

Ravnateljstvo in 7. b razred

Denar v hranilnih društvih

V predbožičnem času izplačujejo denarni zavodi širom dežele varčevalcem v hranilnih društvih prišteden denar. Taka društva so v navadi po celi Koroški in imajo svoje sedeže po gostinskih obratih. Tako je tudi v Železni Kapli, kjer šest takih društev nalaga svoj denar pri domači Posojilnici.

Člani posameznih hranilnih društev tedensko vlagajo določeno vsoto denarja, ki se jim ob koncu leta zopet izplača. S tem izplačevanjem vlog je povezan tudi letni občni zbor, pogostitev članov in navadno še družabni večer v tej ali oni obliki.

Posojilnica je torej v času od 1. do 9. decembra izplačala okoli 300 članom teh šestih hranilnih društev nad 550.000 šil. Ta denar bo seveda pred božičem ravno prav prišel, veselje pa vlada še posebej nad nagradami, ki so v navadi za najboljše in najbolj pridne varčevalce, ali pa jih je mogoče dobiti z žrebanjem. Hranilno društvo „Hotel Obir“, ki je izmed omenjenih tudi najštevilnejše (100 članov), se je še posebej potrudilo in priredilo lep večer z žrebanjem nagrad. Hotel Obir je prevzel stroške muzike in tako se je ob zvokih SPIDERSOV bilo možno tudi pridno vrleti. Razumljivo, da je

Naši kulturniki gostovali v Logatcu in Hotedršici

Le redki so kraji v Sloveniji, kjer tamkajšnji prebivalci ne bi imeli kulturnih stikov s koroškimi Slovenci. Seveda še obstajajo taka naselja, kar pa je povsem razumljivo, saj je Slovenija zelo velika posebno v sorazmerju s slovenskim naselitvenim področjem Koroške. Do pred nedavnim je tako bilo tudi v Logatcu oziroma Hotedršici. S pomočjo Slovenske prosvetne zveze pa je letos prišlo do stikov tudi s temi kraji. V poletju je kolektiv Kombinata lesne industrije Logatec organiziral izlet na Koroško. Med drugim so se ustavili tudi v Bilčovsu, kjer so se srečali s pevskim zborom SPD „Bilka“. V Bilčovsu pa se je predstavil tudi Logaški oktet, ki je presenetil z visoko pevsko kvaliteto. To je bil tudi povod, da je SPZ posredovala imenovani ansambel društvu v Borovljah, kjer je sodeloval na poletnem koncertu.

Preteklo soboto in nedeljo pa je prišlo do protibiska naših kulturnikov v Logatcu in Hotedršici. Slovenska prosvetna zveza je tja poslala ansambel Korotan s pevci oziroma mešani vokalni oktet; na željo gostiteljev pa je pevec spremljal tudi pesnik Andrej Kokot. Obe prireditvi, ki jih je organizirala Kulturna skupnost in Zveza kulturnih organizacij občine Logatec, sta potekali pod geslom „Korotan v sreču“ in sta bili posvečeni 100-letnici Župančičevega rojstva. Na obeh prireditvah so sodelovali tudi domači pevski zbori, kar je gotovo bila lepa manifestacija slovenske kulture in dostojen poklon pesniku Otonu Župančiču.

Hanzej Kežar se je s svojim vokalnim oktetom in ansambelom Korotan uspešno predstavil številnemu občinstvu in bil s svojo izvorno koroško pesmijo deležen toplega sprejema. Tudi pesnik Andrej Kokot je z bra-

njem svoje angažirane poezije našel hvaležne poslušalce. Zadovoljstvo nad obiskom naših kulturnikov v logaški občini so izrazili tudi govorniki pozdravnih besed, Franc Korenč in Andrej Seljak. Za prisrčen sprejem pa se je v imenu gostov zahvalil predsednik „Danice“ Stanko Wakounig, ki je ob tej priložnosti tudi povedal, da v Šentvidu gradijo svoj kulturni dom. Gostitelji so ob tem spontano sklenili, da bodo društvu „Danica“ pomagali s primerno podporo.

Ob tej priložnosti pa so spet nastala nova poznanstva med Slovenci tu in onstran meje, kar je gotovo nov začetek kulturnih in prijateljskih vezi med Kulturno skupnostjo, ZKO-jem in Slovensko prosvetno zvezo v Celovcu.

ČESTITAMO

Pred dnevi je bil vodja manjšinskega šolskega oddelka pri deželni šolski svetovi šolski nadzornik Rudi Vouk imenovan za vladnega svetnika. K temu priznanju Rudiju Vouku iskreno čestitamo.

Prijateljsko srečanje

V soboto 9. decembra so Krajevno združenje Zveze slovenske mladine (KZ ZSM) v Bilčovsu obiskali zastopniki krajevnih organizacij ZSMS Ljubljane in osnovne organizacije ZSMS Toplarne in Ljubljani.

Na meji jih je sprejel predsednik KZ ZSM iz Bistrice v R., Franci Šmid ter jih spremljal po Koroški. V Bilčovsu jim je župan Hanzi Ogris predstavil občino in jih tako seznanil s posebnostmi te občine (s šolstvom in komunalnimi problemi). Predsednik KZ ZSM v Bilčovsu, Janez Mečina je goste seznanil z delovanjem domače mladinske organizacije. Obisk je ocenil za zelo koristen in izrazil željo po sodelovanju med mladinskimi organizacijami zlasti na kulturnem in športnem področju.

Predsednik krajevnih organizacij ZSMS v Ljubljani Branko Novak je pabudo vzel z veseljem na znanje in takoj navezal potrebne stike. V spomin na to srečanje je podaril sliko s kmečkim motivom, na hrbtici strani pa so se podpisali vsi, tako gostje kot gostitelji.

Na poti po južni Koroški so obiskali tudi partizansko grobišče v Svečah in položili venec. Zaključna prireditev oz. večerja je bila v Železni Kapli v hotelu Obir, kjer je bila prijetna družabnost ob zvokih domačega zabavnega ansambla „Spiders“.

Slovensko prosvetno društvo „Borovlje“ vabi na tradicionalni

BOŽIČNI KULTURNI POPOLDAN

v torek 26. decembra 1978 ob 14.30 uri v Borovljah v gostilni pri pošti.

V sporedu sodelujejo:

inštrumentalni ansambel „Drava“, pevski kvartet „Vrtača“ iz Slovenjega Plajberka, Danica in Pepca Čertov iz Slovenjega Plajberka

Prisrčno vabljeni!

veselo razpoloženje trajalo daleč v noč. Članom je poročal predsednik hranilnega društva, volitve pa so potrdile stari odbor.

Pravtako uspešno so zaključili v društvih pri Kovaču na Obirskem, pri Weitzer-ju, Pri Bošti-ju, pri Silla-ju v Železni Kapli ter pri Rastočnik-u v Lepeni.

POSJOJILNICA vabi društva in člane, da tudi prihodnje leto tako pridno nalagajo denar. Posojilnica je seveda na razpolago v vseh denarnih zavodih.

Železno Kaplo je letos spet obiskal sveti Miklavž. Na predvečer svojega godu je prišel k pridnim in tudi porednim otrokom (ponekod tudi v spremstvu parklja) na domove, tako v Železni Kapli, v Beli, v Lepeni, v Lobniku v Remšeniku in na Obirskem. Veselje otrok in tudi odraslih ob poživiti te lepe in stare navade, je bilo povsod veliko. V imenu otrok se Miklavžu lepo zahvaljujemo za darila, v imenu staršev pa lepa hvala iniciatorjem, ženam, župnišču in vsem, ki so pomagali!

Odlični jugoslovanski traktorji

Jugoslovanska industrija kmetijskih strojev je pred nedavnim dosegla pomemben uspeh. Jugoslovanski traktor je namreč na britanskih poljih neprekinjeno oral 80 ur ter s tem izboljšal svetovni rekord.

Letos bodo jugoslovanske tovarne izdelale več kot 53.000 traktorjev z različno močjo, med njimi je tudi model s katerim so Jugoslovani dosegli svetovni rekord.

Vrednost letošnjega izvoza jugoslovanskih kmetijskih strojev bo preseгла 70 milijonov dolarjev, kar je okoli 12 odstotkov več kot lani. Največ sredstev med kmetijskimi stroji bodo prinesli traktorji, ki jih izvažajo v 60 držav, tako tudi v Avstrijo. Naj še omenimo, da zdaj pripravljajo prve pošiljke 350 žitnih kombajnov, ki jih bodo prodali na Kitajsko.

SLOVANI V AVSTRIJI

iz vidika krajevnih imen

[Univ. doc. dr. Otto Kronsteiner, Dunaj]

Kakor smo poročali v našem listu, je imel univerzitetni docent dr. Otto Kronsteiner z Dunaja na povabilo Kluba slovenskih zgodovinarjev in geografov na Koroškem v Celovcu predavanje k temi „Slovani v Avstriji iz vidika krajevnih imen“. Zaradi zanimive vsebine in z avtorjevim dovoljenjem (za kar se mu tudi tem potom pristočno zahvaljujemo) bomo njegova izvajanja objavili v celoti. Prvi del prinašamo danes, dve nadaljevanji pa bosta sledili v naslednjih številkah.

Uredništvo

Že ob bežnem pregledu avstrijskih krajevnih imen pade v oči, da imajo od vseh devetih glavnih mest samo Innsbruck, Salzburg in Eisenstadt nemško ime. Pa tudi ta mesta so nazivali poprej **Veldidena**, **Iuvavum** in **Minor Marlin (Kismarton)**. Ime Klagenfurt bo obravnavano še posebej. Bregenz, Linz, Graz in Wien pa so ohranili svoja prednemška imena. Med imeni večjih rek (Danau, Inn, Enns, Drau, Mur) sploh ni najti nobenega nemškega imena. Že ta dejstva kažejo, da so imena dokumenti mnogih plasti naše jezikovno razgibane preteklosti.

Imenoslovje, čeprav stroka jezikoslovne znanosti, postaja pod tem

karantansko ipd., kakor tudi kar zadeva kronološko razporeditev posameznih imenskih sufiksov (pripn) ter razlago posameznih imen.

Dandanes na primer na podlagi širokih možnosti za zelo obširne primerjave vemo, da predstavlja ime Klagenfurt tako v nemški oznaki kakor tudi slovenska oznaka Celovec edini primerek, to se pravi, da jih sicer nikjer ne moremo zaslediti in je zato dosedanje izvajanje iz klagenciviliti skrajno problematično. Vrh tega v zgodnjem srednjem veku skoraj ni slučajev, da bi prevajali Slovani, ki so naselili Koroško pred Bajuvarci, imena iz nemščine, dočim se je obratni primer — namreč

611 Garibaldus, sin bajuvarskega vojvode Tassila, in **Agunto a Sclavis devictus est et Baiuoriorum termini depraedantur** (Garibaldus je pri Aguntu od Slovencev premagan in mejni predeli Bavarske opustošeni);

725 je **Bischofshofen a vicinis Sclavis** razdejan (od Slovanov v sosesčini);

777 se omenja posebna **decania Sclavorum** pri Kremsmünstru (actores Taliup et Sparuna) in prvič **Jopan Physso** (župan Physso);

814 se omenja **Kronsdorf in parte Sclavanorum** (v deželi Slovanov);

827 je bil sklenjen mejni dogovor pri Puchenau z 20 poimensko navedenimi Slovani (med njimi **Egilolf in Waldrat**);

828 se navaja zemljiška posest **liberorum Sclavorum in pago Grunzwilti** (svobodnih Slovanov v pokrajini Grunzwilti);

837 se označi spodnja dolina reke Ybbs in **Sclavinia** (v deželi Slovanov);

888 zabeleži listina dva slovska zemljiška gospoda ob reki Kreams: **duo Sclavi Wartman et Saxo**;

891 enači listina pojme in **comitatu Dudleipa** oziroma in **partibus Sclavinensibus**;

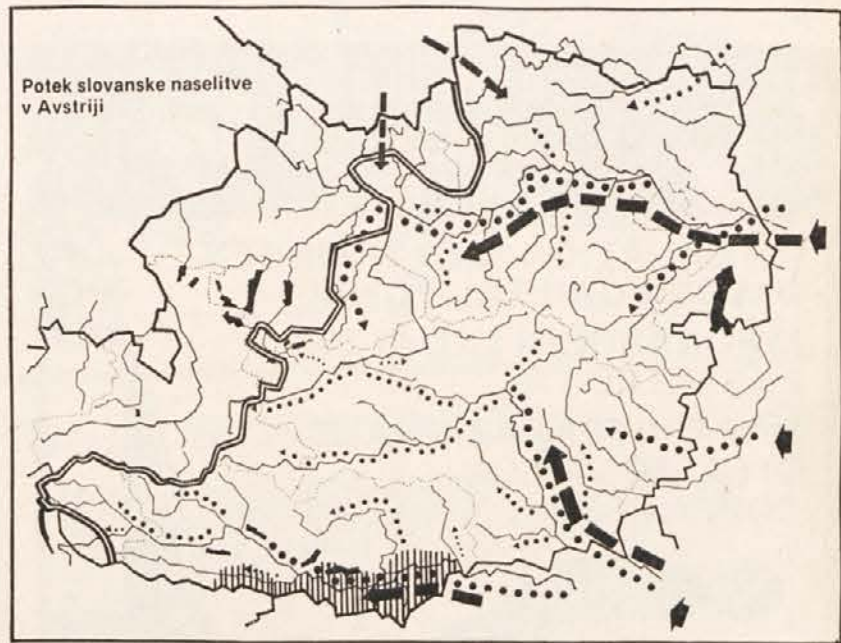
891 se navaja Lurnfeld, da leži in **Sclaviniae partibus** (v pokrajinah dežele Slovanov);

893 **Perschling in Sclaviniae locis vel terminis** (v pokrajinah ali predelih dežele Slovanov);

905 določa takozvani Rafelštetski carinski pravilnik, da so **Bavari vel Sclavi istius patriae** (Bavarci ali Slovani tele dežele) izvzeti pri plačevanju carine, da pa morajo **Sclavi de Rugis vel de Boemanis** (Slovani iz pokrajine Rugijcev ali iz današnje Češke) plačevati carino;

1010 v St. Georgenu am Längsee sadelujejo **testes sclavenicae institutionis** (priče po slovanskem pravu);

1110 se pri Schlierbachu omenja zemljiški gospod **Othwin cum Sclavonibus** (Othwin s Slovani).

Tako ni čudno, da se najdejo na omenjenih področjih, ki ji navajajo te listine, tudi slovska krajevna imena. Čeprav za širna področja ni zgodovinskih virov, so prebivalci Slovani jasno tudi na številnih področjih, kjer so izpričana slovska imena. Zgodovinsko gledano, se omenjajo torej Slovani najprej 610 na Koroškem, 611 na Vzhodnem Tirolskem, 725 v Pongavu, 777 v Gornji Avstriji, 828 v Nižji Avstriji in 891 na Štajerskem. Kako dolgo so mogli obdržati v teh krajih svojo jezikovno samobitnost, kdaj so se asimilirali oziroma bili asimilirani, to se pravi, da so zamenjali svoj jezik za bajuvarščino, ni možno točno določiti. Za gotove predele je možno ugotoviti, da so že zelo zgodaj prevzeli nemška osebna imena (npr. **Egilolf in Waldrat** v vrsti slovskih prič listine, ki zadeva Puchenau, pravtako **Wartman in Saxo** v vrsti slovskih prič listine, ki zadeva Kreams). V Gornji Avstriji se omenjajo Slovani zadnjič 1110, kar pomeni vsekakor razdobje 350 let, v Nižji Avstriji pravtako zadnjič v 12. stoletju. Na Štajerskem in Koroškem označujejo še v 13. in 14. stoletju posamezne osebe izrecno kot **Sclavi**. Težavno in do danes še ne natančneje določeno nazadovanje Slovanov na tista področja, kjer so ohranili jezikovno samostojnost do današnjega dne, na Koroškem in okoli Radgone.

Kako stara je današnja jezikovna meja na Koroškem? Ali je od leta 1400 ali od leta 1850? Na to še ni jasne odgovora.

Vprašanje, od kod so prišli Slovani: iz severa, iz vzhoda ali iz juga, je dajalo povod številnim spekulacijam in razlagam. Zgodovinski viri na to vprašanje ne dajejo nobenega odgovora. Vendar moramo najti razlago z dveh strani — s strani arheologije in s strani jezikovne geografije. Zanimivo pa je, da si arheološki in jezikovno-geografski podatki medseboj nasprotujejo in da to nasprotje do danes ni povsem razčiščeno. Po arheoloških podatkih najdemo v Mühl- in Waldviertlu tip južnočeških gomi-

lastih grobov, na področju ob Donavi ploske grobove vzhodnega tipa in na Koroškem, Štajerskem ter v južnih predelih Gornje in Nižje Avstrije takoimenovano Ketlaško kulturo, ki velja za karantansko. Karantansko po označuje po običajni rabi besede južnoslovanski oziroma slovenski kulturni krog, dočim bi bilo vse ostalo zapadnoslovansko. To je privedlo tudi do običajne razlage zgodovinskega obsega jezikovnega območja v 9. stoletju, kot ga je vrisal Milko Kos na zemljevidu, ki je ponatnjen v slovenskem zgodovinskem zemljevidu in v Enciklopediji Jugoslavije.

Temu je treba z jezikoslovne strani pripomniti: da je čisto enostavno nedopustno, da se enači državno-pravni pojem „karantansko“ z jezikoslovnim pojmom „slovensko“ oziroma „južnoslovansko“, ali pa z arheološkim pojmom kellaške kulture, temveč je treba jasno razlikovati: za čas do 1100 pojem „slovensko“ sploh ne moremo rabiti; tudi pojmi „južnoslovanski“ oziroma „zapadnoslovanski“ po najnovejših spoznanjih zgodovinske jezikovne geografije niso več zanesljivi, ker pač ni možno potegniti meje kar po klasični razdelitvi Slovanov na vzhodne, zapadne in južne Slovane.

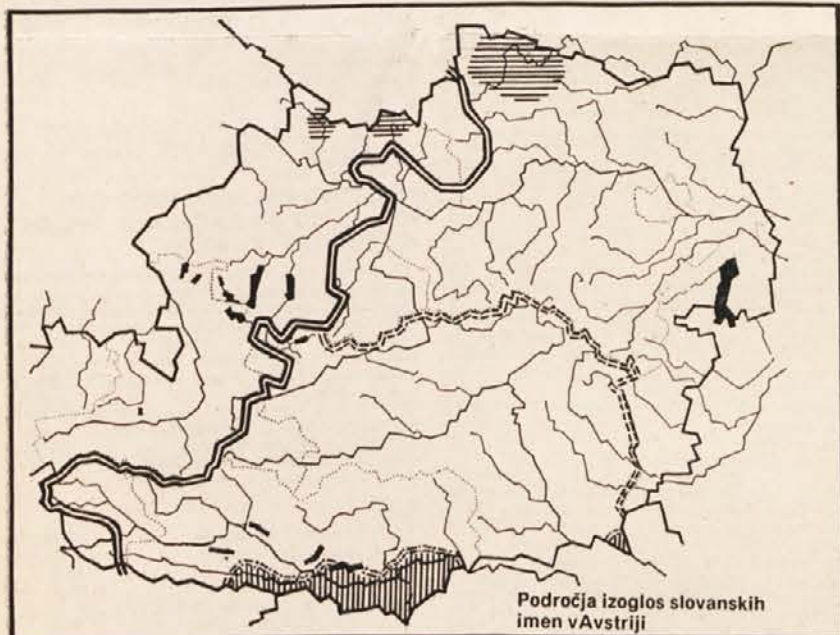
Preostane torej samo risanje in ugotavljanje jezikoslovnih arealov. Potemtakem razlikujemo pri slovskih imenih v Avstriji tri različne plasti oziroma področja z enakimi jezikovnimi pojavi ali posebnostmi:

1. ena izoglosa (plast) zajame celotno področje od Nižje Avstrije do Vzhodne Tirolske in tvori hkrati zapadno mejo področja, ki se razteza od Novgoroda do Jadrana (skupina dl/tl, kv/gv, brez l epenth. kot na primer modliti, kvet, zemlja);
2. druga plast, ki prekriva starejšo plast v predelih Koroške in Štajerske, vendar ne sega preko grebenov Alp (skupina l, cv/zv, l epenth. kot na primer moliti, cvet, zemlja); ta plast se sklada z današnjo slovensčino in srbohrvaščino;
3. najmlajša plast slovskih imen v severnem Mühl- in Waldviertlu, ki po geografski razporeditvi že nakazuje pripadnost današnjemu češkemu jezikovnemu področju, kot na primer blana, svetly;

4. končno tista plast imen, ki jo moremo nedvoumno prištevati današnjim slovenskim narečjem na dvojezičnem ozemlju Koroške.

Iz vsega tega lahko sklepamo za zgodovino naselitve Slovanov v alpskem prostoru, da je prišel prvi selitveni val iz vzhoda, drugi pa je prišel iz juga in prekril samo še predele Koroške in Štajerske. Redka naselitve iz severa pa je v zvezi s krčenjem gozdov okoli 1200. Slovenska plast je končno predvsem kronološka zadeva. Izoblikovala se je od 14. stoletja naprej, ko se je jezik alpskih Slovanov v drugi fazi razvil v današnja narečja. Žal ta razvojna faza ni razvidna iz listin, ker so le-te uporabljale samo „nemške“ oblike imen.

(Se nadaljuje)

vidikom za zgodovinsko znanost in arheologijo najpomembnejši vir za naselitveno zgodovino. Po sedanjem stanju imenoslovja pripisujejo toponime Avstrije staroevropski, keltski, germanski, romanski, slovski in nemški jezikovni plasti. Brez dvoma je danes procentualni delež nemške plasti najvišji, če upoštevamo tudi ledinska imena, to se pravi mikrotoponomijo, vendar ne povsod, če pregledamo na primer posamezna področja. Ta ugotovitev pa ne velja za zgodnji srednji vek po razpadu rimskega imperija, ko se pojavijo okoli 600 namerkrat **Avari vel Sclavi** v našem prostoru.

Obravnaval bom samo področje, na katerem so slovska toponimi izpričani. Za proučevanje slovskih imen v Avstriji se imamo zahvaliti predvsem germanistom (Lesiak, Steinhauser, Kranzmayer idr.). Vendar je slavistična raziskava imen v zadnjih desetih letih privedla do vrste zelo bistvenih sprememb v dosedanjih razlagah in pogledih, tako kar zadeva terminologijo: slovensko, staroslovensko, zapadnoslovansko, južnoslovansko, Meclaria;

KDAJ IN ODKOD SO PRIŠLI SLOVANI V AVSTRIJO!

Ker dopuščajo imena samo relativno kronologijo, se moramo sprva oprijeti zgodovinskih virov. Najbolje to ponazori zemljevid, na katerem so zaznamovani kraji, kjer se v listinah omenjajo Slovani. Listine beležijo:

610 neko „**regio Sclavorum**“ med Zellia (morda staro ime za Zila) in

